

EUROPOS
KOMISIJA

EUROPOS SĄJUNGOS
VYRIAUSIASIS ĮGALIOJINIS
UŽSIENIO REIKALAMS IR
SAUGUMO POLITIKAI

Briuselis, 2014 03 06
JOIN(2014) 9 final

BENDRAS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

**Siekiant jūrų srities atvirumo ir saugumo pasaulyje:
Europos Sąjungos jūrų saugumo strategijos elementai**

BENDRAS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Siekiant jūrų srities atvirumo ir saugumo pasaulyje: Europos Sąjungos jūrų saugumo strategijos elementai

I. Įžanga

Europos jūrų interesai iš esmės susiję su jos piliečių ir bendruomenių gerove, klestėjimu ir saugumu. Apie 90 proc. prekių, skirtų ES išorės prekybai, ir 40 proc. prekių, skirtų jos vidaus prekybai, transportuojama jūra. ES yra trečia pagal dydį žvejybos ir akvakultūros importuotoja ir penkta iš pasaulio šių sričių gamintojų. Kasmet ES uostuose į laivus įlipa ir iš jų išlipa daugiau kaip 400 mln. keleivių. Nuo atvirų, saugių jūrų ir vandenynų priklauso laisva prekyba, transportas, turizmas, ekologinė įvairovė ir ekonomikos vystymasis. Neapsisaugojus nuo įvairių jūrų pavojų ir grėsmių, jūros ir vandenynai gali virsti tarptautinių konfliktų, terorizmo ar organizuoto nusikalstamumo arena.

Tokioje situacijoje Europos Sąjunga junta spaudimą imtis greitesnių veiksmų ir su mažesniais ištekliais daugiau nuveikti: stiprinti skirtingų sektorių ir nacionalinių institucijų bendradarbiavimą. Kadangi jūrų saugumo vidaus ir išorės aspektai vis glaudžiau persipina tarpusavyje, siekiant atskiriems sektoriams skirtos ir nacionalinės politikos vientisumo ir užtikrinant efektyvų bendrą civilinių ir karinių institucijų veikimą reikia visų dalyvių pastangų ir bendro tikslo. Europos Sąjungos karinių jūrų pajėgų (EUNAVFOR) Somalyje dalyvavimas vykdančią karinę operaciją „Atalanta“ ir nemaža ES bendradarbiavimo parama įrodė jungtinio požiūrio veiksmingumą.

2013 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba pabrėžė, kaip svarbu apsaugoti ES strateginius jūrų saugumo interesus nuo pačių įvairiausių grėsmių ir rizikų. Kalbant apie konkrečius tikslus, 2012 m. ES Limasolio deklaracijoje pabrėžiama „geresnio jūrų reikalų valdymo, įskaitant didesnę <...> bendradarbiavimą“ svarbą¹. ES jūrų saugumo strategija galėtų sukurti pagrindą, kuriuo remdamasi ES prisidėtų prie taisyklėmis grindžiamo gero teritorinių vandenų ar atvirų jūrų valdymo.

ES jūrų saugumo strategija padėtų lengviau sukurti strateginę tarpsektorinę požiūrį į jūrų saugumą². Atsižvelgiant į galiojančias sutartis ir teisės aktus, pradėti reikėtų nuo ES lygmens koordinavimo ir tolesnio sąveikų su valstybėmis narėmis bei jų tarpusavio sąveikų vystymo ir bendradarbiavimo su tarptautiniais partneriais, o šio požiūrio kertiniu akmeniu tampa Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija (UNCLOS).

Tokia strategija būtų ne siekiama kurti naujas struktūras, programas ar teisės aktus, o stengiamasi plėtoti ir stiprinti tai, kas jau pasiekta. Turi būti užtikrinamas ES politikos nuoseklumas³.

Turi būti stiprinamas bendradarbiavimas su esamomis tarpvyriausybėmis ir tarptautinėmis iniciatyvomis⁴. Galiausiai koordinuoto požiūrio į jūrų saugumą sukūrimas padidintų mūsų

¹ Už integruotą jūrų politiką atsakingi Europos ministrai.

² „Tarpsektorinis“ požiūris susijęs su skirtingų jūrų funkcijų (pvz., jūrų saugumo, jūrų aplinkosaugos, žuvininkystės kontrolės, muitų, sienų kontrolės, teisės saugos ir gynybos) veiksmis ar bendradarbiavimu.

³ Pavyzdžiui: Reglamentas (EB) Nr. 725/2004 dėl laivų ir uostų įrenginių apsaugos stiprinimo, Direktyva 2005/65/EB dėl uostų apsaugos stiprinimo ir Reglamentas (EB) Nr. 324/2008, nustatantis Komisijos patikrinimų laivybos apsaugos srityje tvarką.

jūrų potencialą užtikrinant ekonomikos augimą ir kuriant darbo vietas, kaip nurodoma ES augimo strategijoje —„Europa 2020“⁵.

II. Jūrų saugumo interesai

Pagrindiniai ES strateginiai jūrų saugumo interesai yra šie:

- išvengti konfliktų, išsaugoti taiką ir sustiprinti tarptautinį saugumą palaikant ryšius su tarptautiniais partneriais. Tuo skatinamas tarptautinis jūrų srities bendradarbiavimas, įtvirtinamos teisės normos, lengvinama jūrų prekyba ir prisidedama prie tvaraus vystymosi;
- apsaugoti ES nuo jūrų saugumo grėsmių, įskaitant gyvybiškai svarbių jūrų infrastruktūros objektų, tokių kaip uostai ir terminalai, atviroje jūroje esantys įrenginiai, povandeniniai vamzdynai, telekomunikacijų kabeliai, mokslinių tyrimų ir inovacijų projektai bei kiti ekonominės veiklos atviroje jūroje objektai, apsaugą;
- veiksmingai kontroliuoti Sąjungos išorės jūrų sienas siekiant užkirsti kelią neteisėtai veiklai;
- apsaugoti pasaulinę ES tiekimo grandinę, laivybos laisvę, taikaus laivų su ES valstybių narių vėliavomis plaukiojimo teisę ir jų jūrininkų bei keleivių saugą bei saugumą;
- užkirsti kelią neteisėtai, nereguliuojamai ir nedeklaruojamai (NNN) žvejybai.

III. Jūrų saugumo grėsmės

Jūrų saugumo grėsmės yra įvairialypės, kelia pavojų Europos piliečiams ir kenkia ES strateginiams interesams. Šios jūrų saugumo grėsmės daro įvairaus masto ir pobūdžio poveikį keliems politikos sektoriams. Tokie socialiniai, ekonominiai ir ekologiniai reiškiniai, kaip klimato kaita, jūrų ekosistemų nykimas ir gamtos išteklių išsekvojimas, darantys poveikį ES valstybių narių ir kitų šalių pakrančių zonoms, jūroms ir vandenynams, tiesiogiai ir netiesiogiai veikia jūrų saugumą. Nustatytos šios jūrų saugumo grėsmės:

- jūrų teritoriniai ginčai, valstybių agresijos veiksmai ir ginkluoti konfliktai;
- masinio naikinimo ginklų platinimas, įskaitant cheminę, biologinę, radiologinę ir branduolinę grėsmes;
- jūrų piratų veikla ir ginkluoti apiplėšimai jūroje;
- terorizmas ir kiti tyčiniai neteisėti veiksmai prieš laivus, krovinius ir keleivius, uostus ir uostų įrangą ir gyvybiškai svarbius jūrų infrastruktūros objektus, įskaitant kibernetinius išpuolius prieš informacines sistemas;
- tarpvalstybinis ir organizuotas nusikalstamumas, įskaitant ginklų, narkotikų ir žmonių kontrabandą jūromis ir NNN žvejybą;
- galimi neteisėto teršalų išmetimo ar netyčinės jūrų taršos padariniai aplinkai;

⁴ Tokiomis, kaip Europos Sąjungos pakrančių apsaugos tarnybų funkcijų forumas, Tarptautinė jūrų organizacija ar Europos karinių laivynų vyriausiųjų vadovų (CHENS) forumas.

⁵ COM(2010) 2020 *final*.

- galimas gaivalinių nelaimių, ekstremalių įvykių ir klimato kaitos poveikis jūrų transporto sistemai, visų pirma – jūrų infrastruktūrai;
- sąlygos atviroje jūroje ir pakrančių zonoje, kurios silpnina jūrų sektoriaus augimo ir darbo vietų kūrimo jame galimybes.

IV. Šios strategijos tikslas

Atsižvelgiant į tai, kokios sudėtingos galiojančios politinės priemonės ir kiek daug esama nacionalinio ir ES lygmens veikėjų bei teisės aktų, ši strategija turėtų būti įtrauki, nuosekli ir paremta tuo, kas jau pasiekta.

Geras pavyzdys galėtų būti ES nuoseklus požiūris į kovą su piratavimu prie Somalio pakrančių. Tam reikia daugialypių veiksmų, aprėpiančių bendradarbiavimą civilinėje ir gynybos srityse, pajėgumų didinimo ir partnerystės kūrimo, finansinių ir teisminių tyrimų, bei vietos, regionų ir tarptautinio lygmens diplomatinių pastangų bei politinės valios, o taip pat mokslinių tyrimų ir inovacijų ir bendradarbiavimo su pramone.

Šios strategijos tikslas – padėti sukurti tarpsektorinį požiūrį į jūrų saugumą. Tai galima užtikrinti siekiant keturių strateginių tikslų.

a. Geriausiai panaudoti esamus pajėgumus nacionaliniu ir Europos lygmeniu

Laikui bėgant, visos valstybės narės sukūrė savą požiūrį į jūrų saugumą, jo sistemą ir struktūrą. Negalima išskirti vieno sėkmingiausio metodo. Šias jų pastangas remia tokios ES agentūros, kaip Europos gynybos agentūra (EGA), Europos Sąjungos palydovų centras (EUSC), taip pat Europos jūrų saugumo agentūra (EMSA), Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra (FRONTEX) ir Europos žuvininkystės kontrolės agentūra (EŽKA), sukūrusios konkreitiems sektoriams skirtas jūrų stebėjimo sistemas ir gebėjimus. Kad būtų kuo tinkamiau reaguojama į grėsmes, šia strategija turėtų būti numatyta parama atitinkamoms visų lygmenų institucijoms ir agentūroms, kurios stengiasi didinti jūrų saugumo veiksmingumą ir lengvinti tarpsektorinį ir tarpvalstybinį jūrų saugumo srities suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą.

b. Skatinti veiksmingus ir patikimus pasaulinės jūrų srities partnerystės ryšius

Atsižvelgiant į iš esmės tarptautinį jūros ryšių, pasaulio tiekimo grandinių ir laivybos pobūdį, geriausiai ES strateginius jūrų interesus apsaugos partnerystės ryšiai su kitais suinteresuotaisiais subjektais arba tarptautinėmis organizacijomis. Sąjungos gebėjimas bendradarbiauti su tarptautiniais partneriais tiesiogiai veikia jos galimybes apsaugoti savo interesus. Pagal šią strategiją ES pasaulinėje jūrų srityje turėtų elgtis kaip patikima ir veiksminga partnerė, pasirengusi ir pajėgi atlikti savo tarptautines pareigas.

c. Skatinti išlaidų efektyvumą

Tokiu metu, kai viešosioms išlaidoms daromas spaudimas, o ištekliai riboti, šia strategija turėtų būti sukurtas išlaidų efektyvumu pagrįstas požiūris į jūrų saugumą. Iš esmės ES jūrų saugumas grindžiamas nacionalinėmis sistemomis ir atskiriems sektoriams pritaikytu požiūriu, dėl kurių veiksmai gali darytis brangesni ir ne tokie efektyvūs. Reikėtų padidinti jūrų veiksmų efektyvumą: gerinti tarpsektorinį bendradarbiavimą, sudaryti geresnės nacionalinių ir ES lygmens sistemų komunikacijos sąlygas, sukurti veiksmingas civilinės ir karinės srities sąveikas bei perkelti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros rezultatus į politiką.

d. Didinti valstybių narių solidarumą

Vienas teroristų išpuolis atviroje jūroje arba vieno ar kelių pagrindinių laivybos kelių sutrikdymas galėtų padaryti pragaištingą poveikį kelioms valstybėms narėms, visai ES ar trečiosioms šalims. Norint išvengti incidentų, juos nustatyti ir į juos reaguoti, būtinas visų jūrų saugumo suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas.

Nesant susitarimų dėl jūrų zonų, pvz., dėl išskirtinių ekonominių zonų ribų nustatymo, tam tikroms zonoms, pavyzdžiui, Viduržemio jūrai, gali grėsti papildomas pavojus.

Šia strategija turėtų būti siekiama skatinti valstybių narių tarpusavio paramą ir sukurti bendro nenumatytų atvejų planavimo, rizikos valdymo, konfliktų išvengimo, reagavimo į krizes ir krizių valdymo sąlygas.

V. ES reagavimo kūrimas: remtis ir tobulinti tai, kas pasiekta

Strategija, kuria siekiama geresnio jūrų valdymo, turėtų remtis keturiais kertiniais principais.

- *Tarpsektorinis požiūris*: visiems civilinių ir karinių institucijų (teisėsaugos, sienų kontrolės, muitų ir žvejybos inspekcijos, aplinkosaugos institucijų, laivybos priežiūros, mokslinių tyrimų ir inovacijų, karinių jūrų pajėgų) ir pramonės (laivybos, privataus saugumo, komunikacijų technologijų, pajėgumų paramos, socialinės srities) partneriams reikia geriau bendradarbiauti.
- *Funkcinis vientisumas*: neturėtų keistis atskirų suinteresuotųjų subjektų įgaliojimai, pareigos ar kompetencijos sritis. Dėmesį reikėtų skirti tam, kokias funkcijas ar užduotis galima geriau atlikti, veikiant bendrai su kitais suinteresuotaisiais subjektais.
- *Jūrų sektoriaus daugiašališkumas*: sprendžiant sudėtingus, tarptautinės reakcijos ir bendradarbiavimo jūrų srityje reikalaujančius klausimus, būtina laikytis pagrindinio daugiašališkumo principo. ES yra stipresnė ir jos interesai geriau ginami tada, kai ji su tarptautiniais partneriais kalba vienu balsu.
- *Pagarba taisyklėms ir principams*: kaip pagrindiniai taisyklėmis grindžiamo gero jūrų valdymo elementai ES skatinama pagarba tarptautinei teisei, žmogaus teisėms ir demokratijai bei visapusiškas Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos ir joje nurodytų tikslų laikymasis.

Šie keturi principai taikomi penkiose geresnio bendradarbiavimo srityse.

a. Išorės veiksmai

ES išorės veiksmai jūrų saugumui ir valdymui palaikyti aprėpia ir politinį dialogą su tarptautiniais partneriais, ir paramą jūrų pajėgumų didinimui, ir karines kovas su piratavimu ir ginkluotu plėšimu jūrose operacijas. ES galėtų kokybiškai ir kiekybiškai pagerinti su jūrų saugumu susijusius savo taikomus vidaus politikos metodus ir taip skatinti geresnį vandenynų valdymą. Tai galėtų būti naudojama, pavyzdžiui, teikiant paramą šalims partnerėms didinti jų uostų, uostų įrenginių ir laivų saugumo standartus, kad jie atitiktų Tarptautinės jūrų organizacijos (TJO) Tarptautiniame laivų ir uostų įrenginių saugumo kodekse (ISPS) nustatytus reikalavimus ir Konvencijos dėl darbo jūrų laivyboje ir Tarptautinės darbo organizacijos nustatytus Konvencijos dėl jūreivių nacionalinių asmens pažymėjimų reikalavimus, kuriais užtikrinama jūreivių sauga ir saugumas.

Sėkminga EUNAVFOR operacija „Atalanta“, skirta prisidėti prie atgrasymo nuo piratavimo veiksmų jūroje prie Somalio krantų, ir ES suteikta nemaža bendradarbiavimo sausumoje ir jūroje pagalba padėjo sušvelninti pagrindines jūrų nesaugumo priežastis. Reikėtų šį atvejį išnagrinėti ir pritaikyti iš jo gautą patirtį kitomis aplinkybėmis. Teigiamų rezultatų kovojant su piratavimu Pietryčių Azijoje pasiekta taikant dar vieną modelį – Regioninio bendradarbiavimo susitarimo dėl kovos su piratavimu ir ginkluotais laivų apiplėšimais Azijoje (ReCAAP); be to, kovoje dalyvavo atskiros ES valstybės narės. Šie pavyzdžiai įrodo bendrų jūrų saugumo srities veiksmų vertę.

Regionų aspektai

Tam tikros jūrų zonos ar pasaulinės jūrų srities regionai dėl savo strateginės svarbos arba krizės ar nestabilumo tikimybių yra ypač svarbūs ES ir jos valstybėms narėms.

Ypatingos svarbos yra Viduržemio jūra, Atlanto vandenynas ir pasaulinis Aziją, Afriką ir abi Amerikas jungiančių laivybos kelių tinklas.

Afrikos žemyną supantiems vandenims, įskaitant Gvinėjos įlanką, reikia skirti daugiau dėmesio ir užtikrinti tarptautinio lygmens koordinavimą⁶. Pagausėjus piratavimo veiksmų ir ginkluotų apiplėšimų jūroje Gvinėjos įlankoje stiprėja koordinuotų ES veiksmų poreikis, įskaitant esamos ir būsimos ES paramos pajėgumams stiprinti susiejimą su regiono valstybių veiksmis.

Adeno įlanka, kurioje veikiantys tarptautiniai partneriai apsaugo pažeidžiamą laivybą ir kovoja su piratavimu, tapo svarbia bendradarbiavimo sritimi. ES veikimas Adeno įlankoje per EUNAVFOR operaciją „Atalanta“ ir kitomis ES bendradarbiavimo priemonėmis teikiama plataus masto parama daro teigiamą poveikį kitoms politikos sritims ir skatina geresnį civilinių ir karinių struktūrų bendradarbiavimą. Reikėtų išsaugoti operacijos „Atalanta“ sėkmės rezultatus, kurie, derinant juos su ilgesnio laikotarpio bendradarbiavimo veiksmis, užtikrintų galimybę išvengti piratavimo veiksmų ateityje.

ES remia Afrikos integruotą jūrų strategiją 2050 ir yra pasirengusi jūrų klausimais bendradarbiauti su Afrikos Sąjunga ir jos valstybėmis narėmis.

Daug ir įvairių problemų kyla Rytų ir Pietryčių Azijos jūrų zonose. Veržlus, bet netolygus ekonomikos vystymasis, gyventojų skaičiaus didėjimas ir skirtingų grupių pretenzijos į jūrų teritoriją bei išteklius skatina regione nerimstančius ginčus, nestabilumą ir krizes.

Galimų transporto maršrutų per Arkties vandenyną atvėrimas ir jo gamtinių bei mineralinių išteklių naudojimas sukurs ypatingų aplinkos srities problemų, kurias reikės spręsti ypač atsargiai; šiuo atveju gyvybiškai svarbus bus bendradarbiavimas su partneriais⁷.

⁶ Žr. „ES strategijos, skirtos uždaviniams Gvinėjos įlankos regione spręsti, elementai“, JOIN(2013) 31 *final*, 2013 12 18.

⁷ Vienas iš Europos Sąjungos strateginių interesų yra palaikyti gerą tarptautinio lygio bendradarbiavimą Arkties regione ir remti regiono stabilumą. Žr. Bendrą komunikatą dėl ES politikos Arkties regione vystymo, JOIN(2012) 19 *final*, 2012 6 26.

Geresnio bendradarbiavimo sritys

Sąjunga

- turėtų užtikrinti, kad tarptautiniuose forumuose, tokiuose kaip G8, JT, TJO, TDO, NATO, Afrikos Sąjunga ir jos subregioninės organizacijos, Viduržemio jūros šalių sąjunga, Pietryčių Azijos valstybių asociacija (ASEAN) ir Interpolas, bei santykiuose su trečiosiomis šalimis būtų laikomasi koordinuoto požiūrio į jūrų saugumo klausimus;
- vykdydama bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) operacijas arba ES pratybas turėtų planuoti reguliarias jūrų pratybas „su ES vėliava“ su trečiosiomis šalimis, kad būtų padidintas ES regimumas pasaulinėje jūrų srityje;
- turėtų siekti stiprinti ir remti ES regionų reagavimą kitose nuo jūrų piratavimo nukenčiančiose viso pasaulio zonose, visų pirma kuo geriau naudodama bendros užsienio ir saugumo politikos iniciatyvas, o taip pat platesnio masto išorės veiksmais patvirtindama pasirengimą būsimiems nenumatytiems atvejams jūrose;
- remdamasi esamu ES bendradarbiavimu turėtų vykdyti jūrų saugumo pajėgumų stiprinimo veiklą su trečiosiomis šalimis ir regioninėmis organizacijomis, kad toliau būtų gerinama: 1) jūrų valdymas ir teisinė valstybė, įskaitant baudžiamąją teisę ir jūrų teisės saugą; 2) uostų ir jūrų transporto saugumas, kuris turi atitikti sutartus tarptautinius standartus; 3) savo sienų valdymo pajėgumai ir 4) kova su NNN žvejyba;
- turėtų remti trečiąsias šalis, kuriančias ir atnaujinančias savo paieškos ir gelbėjimo pajėgumus kaip reikalauja tarptautiniai įsipareigojimai;
- turėtų stengtis gerinti keitimosi informacija būdus su tarptautiniais partneriais, įskaitant kaimynines šalis, kaip siūlo ES platesniame Indijos vandenyno regione.

b. Padėties jūroje vaizdas, stebėjimas ir keitimasis informacija

Norint susidaryti bendrą padėties jūroje vaizdą, kuriuo pasinaudojus galima gerinti operacijų vykdymą ir efektyviau naudoti ribotus išteklius, gyvybiškai svarbu laiku gauti tikslią informaciją ir žvalgybos duomenis. Jau pasiekta pažangos taikant įvairias skirtingoms politikos sritims skirtas ES sistemas, kartais neapsiribojant vienu sektoriumi.

Šioms sistemoms priklauso: Sąjungos jūrų eismo stebėjimo ir informacijos sistema ES vandenims „SafeSeaNet“, valdoma EMSA užtikrinant ES teisės aktų vykdymą; bendra ekstremalių situacijų ir informacijos sistema (CECIS), kuria lengvinamas bendravimas nutikus incidentams ar katastrofoms jūroje, valdoma Komisijos Humanitarinės pagalbos generalinio direktorato (ECHO); laivų stebėjimo sistema (LSS), valdoma EŽKA ir valstybių narių, palaikančių bendrąją žuvininkystės politiką; jūrų stebėjimo tinklas (MARSUR), valdomas EGA remiant bendrą užsienio ir saugumo politiką; Europos sienų stebėjimo sistema (EUROSUR)⁸, gerinanti valstybių narių ir ES pasienio agentūros FRONTEX informaciją apie padėtį ir reagavimo pajėgumus prie išorės sienų; be to, ES jūrų sričiai skirta bendra dalijimosi informacija aplinka (BDIA), kurią šiuo metu bendromis jėgomis kuria ES ir ES arba EEE

⁸ 2013 m. spalio 22 d. Reglamentas (ES) Nr. 1052/2013, kuriuo sukuriamą Europos sienų stebėjimo sistema (Eurosur), OL L 295/11, 2013 11 6.

valstybės narės, bus naudinga toliau plečiant ir formuojant nacionalinių ir ES sistemų sąveikos sistemą, visų pirma naudojant bendrą duomenų modelį.

Jūrų stebėjimas iki šiol dažnai organizuojamas sektorių ir nacionaliniu mastu. Dėl to kartais nepakankamai efektyviai panaudojami turimi stebėjimo pajėgumai. ES valstybių narių institucijas remia ES sektorių sistemos ir požiūris. Pavyzdiniai sprendimai, kaip gerinti civilinį ir karinį bendradarbiavimą nacionaliniu ir Europos lygmeniu, buvo sukurti naudojant EUROSUR sistemą. Civilinės ir karinės valdžios institucijos per nacionalinius sienų stebėjimo koordinavimo centrus turi keistis informacija apie incidentus ir patrulius, taip pat žvalgybos duomenimis per nacionalinį padėties stebėjimą, ir koordinuoti veiksmus reaguojant į grėsmes prie išorės sienų.

Siekiant ES jūrų saugumo strategijos tikslų, naudojantis Europos Žemės stebėjimo programa „Copernicus“ jau kuriamas visapusiškas požiūris į labiau koordinuotą kosmoso sistemų ir nuotolinio stebėjimo technologijų bei jų pagrindu sukurtų prietaikų naudojimą tarpsektorinėse jūrų stebėjimo tarnybose.

Stebėjimo iš kosmoso ir oro technologijomis galima stebėti sunkiai prieinamus regionus, o taip pat geriau aptikti ir sekti narkotikų ir migrantų kontrabandai bei piratavimui naudojamus mažus laivus. Nuo 2013 m. FRONTEX, EMSA ir ES palydovų centras (EUSC) kuria stebėjimo priemonių, įskaitant pranešimo apie laivus sistemas, palydovinių vaizdų paslaugas ir pilotuojamus stebėjimo lėktuvus, bendro taikymo tarnybą. Šios tarnybos Žemės stebėjimo sudedamosios dalys nuo 2014 m. bus remiamos pagal programą „Copernicus“.

Siekiant gerinti padėties jūroje vaizdo kūrimą, stebėjimą ir informacinius mainus bei didinti jų efektyvumą, juos reikėtų remti mokslinių tyrimų ir inovacijų veikla.

Geresnio bendradarbiavimo sritys

- Reikėtų paraginti valstybes nares užtikrinti, kad nuo 2014 m. pabaigos visos už jūrų sienų stebėjimą atsakingos civilinės ir karinės valdžios institucijos keistųsi informacija per EUROSUR atskirų valstybių padėties vaizdus ir reguliariai bendradarbiautų per EUROSUR nacionalinius koordinavimo centrus.
- Komisija ir vyriausioji įgaliojtinė drauge su valstybėmis narėmis turėtų ir toliau gerinti civilinių ir karinių valdžios institucijų ir tarpvalstybinį bendradarbiavimą bei jūrų stebėjimo ir jūrų saugumo sistemų sąveiką, kad būtų sukurtas išsamus padėties jūroje vaizdas ir būtų lengviau gauti ankstyvąją perspėjimą bei laiku į jį reaguoti.
- Siekdamas teikti paramą jūrų stebėjimui ES ir pasaulinėje jūrų srityje ir BSGP misijų vykdymui, Komisija ir vyriausioji įgaliojtinė turėtų užtikrinti EGA, EŽKA, EMSA, ESA, EUSC, FRONTEX, taip pat Žemės stebėjimo programos „Copernicus“ ir „Galileo“/ EGNOS (Europos geostacionarinės navigacinės tinklo sistemos) darbo nuoseklumą.

c. Pajėgumų plėtra bei gebėjimų ugdymas

Kad būtų sukurti reikalingi ir ekonomiškai efektyvūs pajėgumai, reikalingas nuoseklus požiūris. Tam reikėtų ir toliau įtraukti viešuosius ir privačiuosius subjektus, įskaitant socialinius partnerius, ir remtis tuo, kas jau pasiekta. Europos sienų valdymo agentūra FRONTEX bendrose operacijose koordinuoja skirtingų valstybių narių skirtų išteklių ir darbuotojų naudojimą. Kiti pajėgumų plėtros pavyzdžiai – geresni gebėjimai reaguoti į teroristų išpuolius laivuose ES vandenyse ir keitimasis geriausios praktikos pavyzdžiais, išvystytas valstybių narių specialiųjų policijos pajėgų tinkle „Atlas“.

EGA skatinama Pajėgumų telkimo ir dalijimosi jais iniciatyva siekiama aukštesniu lygmeniu sutelkti ES valstybių narių karinius pajėgumus ir jais geriau dalytis, kad riboti (kariniai) gebėjimai būtų panaudojami geriau. Tokiu būdu didinamas šių gebėjimų efektyvumas, tvarumas, tarpusavio sąveika ir ekonominis efektyvumas.

Geresnio bendradarbiavimo sritys

- Komisija ir vyriausioji įgaliotinė turėtų nustatyti pajėgumų sritis ir technologijas, kurias būtų naudinga suderinti, kad būtų užtikrinta geresnė sąveika, ir sukurti jai pasiekti reikalingus techninius planus, nurodant svarbiausius proceso etapus.
- Komisija drauge su vyriausiąja įgaliotine turėtų išnagrinėti būtiniausių pajėgumų sritis, tokias kaip jūrų stebėjimas, ES priklausančių, valdomų arba nuomojamų dvejopo naudojimo pajėgumų papildomą naudą valstybėms narėms⁹.
- Komisija turėtų išnagrinėti, kokiais būdais glaudesnis bendradarbiavimas su nacionalinėmis valdžios institucijomis ir jų bendradarbiavimas tarpusavyje atliekant jūrų stebėjimą gali prisidėti prie dabartine integruoto sienų valdymo koncepcija apibrėžiamos sienų kontrolės, jūrų teisėsaugos ir paieškos ir gelbėjimo tarnybų veiklos stiprinimo.
- Reikėtų visapusiškai taikyti galiojančius teisės aktus dėl uostų ir uostų įrangos bei laivų ES teritorijoje ir (arba) su ES vėliava saugumo ir, kai reikia, šiuos aktus atnaujinti ar tobulinti. Komisija ir valstybės narės skatins geresnį dalijimąsi geriausios praktikos pavyzdžiais, rizikos analizės ir grėsmių informacija bendrai su socialiniais partneriais prirėkus veikiant uostuose ir jūrų transporto sektoriuje.
- Komisija drauge su valstybėmis narėmis turėtų koordinuoti jų mokslinius tyrimus, kad būtų sukurta žinių bazė, technologijos ir kitos priemonės, skirtos didinti valstybių narių gebėjimams numatyti, stebėti ir mažinti riziką.

d. Rizikos valdymas, būtiniausios jūrų infrastruktūros apsauga ir reagavimas į krizę

Pagrindinis tikslas ir toliau lieka rizikos mažinimas ir incidentų prevencija, tačiau ES jūrų aplinkos padėties, būtiniausios jūrų infrastruktūros apsauga bei gebėjimas reaguoti į krizę labai priklauso nuo pasirengimo, numatymo ir reagavimo. Šiuo metu vykdoma daug tarpusavyje susijusių veiksmų, bet reagavimą ES galėtų pagerinti. Šį tikslą galima pasiekti gerinant turimus pajėgumus ir sistemas, pavyzdžiui, laivų ir uostų įrangos saugumo teisės aktus, kuriuose nustatomi būtiniausi laivų, uostų ir valstybinių institucijų saugumo reikalavimai. Itin svarbu į šią sritį įtraukti ir privatų sektorių.

ES muitinės įstaigos įvertina įvežamo krovinio saugumo riziką prieš krovinį pakraunant į laivą užsienio valstybėje. Komisijos komunikate dėl rizikos valdymo ir tiekimo grandinės saugumo pabrėžiama tolesnio tarpsektorinio bendradarbiavimo svarba¹⁰. Jame raginama didinti rizikos valdymo gebėjimus stebėti su krovinio judėjimu susijusią riziką stiprinant ES rizikos valdymo sistemą, įskaitant plačios apimties krovinių informacijos sistemas ir pasitikėjimą įgaliotųjų ekonominės veiklos vykdytojų gebėjimu užtikrinti nepertraukiamą prekybą.

⁹ Griežtai laikydamasi Komisijos komunikato dėl gynybos sektoriaus, COM(2013) 542 *final*.

¹⁰ Taryba pavedė Komisijai Komunikato dėl rizikos valdymo (COM(2012) 793 *final*) pagrindu 2014 m. sukurti strategiją ir veiksmų planą.

Kitas pavyzdys – FRONTEX sukurtas bendros integruotos rizikos analizės modelis, kuriuo pasinaudojus galima greičiau nustatyti prie išorinių jūrų sienų kylančias problemas ir į jas reaguoti.

Saugant laivus jūroje, dažniau naudojamosi privačiai samdomų ginkluotų saugos darbuotojų (PSGSD) paslaugomis. Kai kurios valstybės nustatė savas PSGSD naudojimo ir elgesio taisykles. Būtų gerai sukurti bendrus, įpareigojančius PSGSD darbo laivuose su ES vėliava standartus.

Geresnio bendradarbiavimo sritys

- Komisija ir vyriausioji įgaliotinė drauge su valstybėmis narėmis turėtų laikytis bendro, visapusiško požiūrio į jūrų saugumo rizikos valdymą, kad būtų atliekama bendra rizikos analizė. Tai padėtų nustatyti pasaulinės jūrų srities jūrų saugumo interesų sritis ir lengviau pereiti nuo patruliavimo grindžiamo požiūrio prie žvalgyba grindžiamo požiūrio.
- Komisija ir vyriausioji įgaliotinė turėtų imtis iniciatyvų plėsti civilinių ir karinių institucijų bei tarpvalstybinį bendradarbiavimą reagavimo į krizę jūroje ir nenumatytų atvejų planavimo srityse, susijusiose su nustatytais saugumo pavojais.
- Valstybės narės ir atitinkami suinteresuotieji subjektai turėtų įvertinti jūrų transporto atsparumą gaivalinėms nelaimėms ir klimato kaitai ir imtis tinkamų veiksmų, be to, siekiant sumažinti su tuo susijusius pavojus, dalytis geriausios praktikos pavyzdžiais.
- Komisija turėtų apsvarstyti galimybę pasiūlyti ES reikalavimus, kuriais būtų grindžiamas PSGSD naudojimas, kad valstybių narių saugos bendrovėse ir laivuose su ES vėliava būtų laikomasi bendrų standartų. ES turėtų siekti per TJO įtvirtinti privalomus tarptautinio lygmens PSGSD veiklos standartus.
- Komisija apsiima užtikrinti, kad jūrų saugumo ir tiekimo grandinės saugumo gerinimo teisės aktai ir priemonės bus nuoseklūs ir papildys vieni kitus.

e. Jūrų saugumo moksliniai tyrimai ir inovacijos, švietimas ir mokymas

Naujoviškos technologijos ir procesai padeda gerinti operacijų veiksmingumą, tvarumą ir efektyvumą. Socialiniai ir ekonominiai tyrimai ir inovacijos gali padėti sušvelninti situacijas, skatinančias socialinius konfliktus ar jūrų nusikalstamumą. Jūrų saugumo moksliniams tyrimams būtų naudingi aiškiai apibrėžti tarpsektoriniai poreikiai ir dvejopo naudojimo pajėgumai.

Mokslinių tyrimų ir žinių vystymo inovacijos, taip pat švietimas ir mokymas gali prisidėti siekiant Mėlynojo augimo darbotvarkėje numatytų tikslų¹¹. ES Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros septintoji bendroji programa (FP7) ir visų pirma jos dalis, skirta saugumo tyrimams, jau davė gausių rezultatų. Šiuos rezultatus reikėtų geriau panaudoti kuriant politinę strategiją ir įdiegti juos į rinką, be kita ko, panaudojant sąveiką su valstybių narių ir Europos struktūrinių ir investicijų fondų programomis. Komisija toliau remia mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklą, susijusią su jūrų saugumu.

Jūrų saugumo strategijai reikia pasaulinių mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros partnerių. Programa „Horizontas 2020“ atvira tarptautiniams partneriams. Komisijos Jungtinis tyrimų

¹¹ COM(2012) 494 *final*.

centras (JTC) užmezgę bendradarbiavimo ryšius su tarptautiniais mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros partneriais konkrečių su jūrų stebėjimu susijusių mokslinių tyrimų srityje.

Geresnio bendradarbiavimo sritys

- Komisija, vyriausioji įgaliotinė ir valstybės narės turėtų siekti sujungti į bendrą Jūrų mokymo darbotvarkę visus prieinamus su jūrų saugumu susijusius mokymo kursus ir svarstyti galimybę atverti šiuos kursus trečiosioms šalims, kad būtų sutarta dėl būtiniausių bendrų mokymo standartų.
- Komisija ir vyriausioji įgaliotinė drauge su valstybėmis narėmis turėtų sukurti jungtinę civilinę ir karinę jūrų saugumo srities mokslinių tyrimų darbotvarkę (įskaitant dvejopo naudojimo pajėgumus), kad būtų išvengta dubliavimo ir pagerintas mokslinių tyrimų efektyvumas.
- Komisija ir vyriausioji įgaliotinė, glaudžiai bendradarbiaudamos su pramonės suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant socialinius partnerius, turėtų sukurti jūrų saugumo srities žinių ir kompetencijų plėtros tinklą, kuris aprėptų mokslinių tyrimų institutus bei podiplominių studijų centrus ir teiktų paramą Tarptautinės darbo organizacijos Jūrų darbo akademijai.
- Komisija, glaudžiai koordinuodama veiksmus su valstybėmis narėmis ir kitais svarbiais veikėjais, turėtų ir toliau stengtis gerinti Sąjungos ir nacionalinių valdžios institucijų operacinius ir techninius pajėgumus geriau aptikti ir sekti mažus laivus.

VI. Išvados ir tolesni veiksmai

Bendradarbiavimo ES jūrų saugumo srityje stiprinimas – labai didelis, tačiau gyvybiškai svarbus darbas. ES reikia tarpsektorinio bendradarbiavimo, siekiant sustiprinti reagavimą į jūrų saugumo grėsmes. Jame dalyvauja daug įvairių nacionalinio, ES ir tarptautinio lygmens partnerių. Tai ilgalaikis procesas, kuriame plėtojami jau esami veiklos metodai ir pasiekimai; tai veikiau evoliucija, o ne revoliucija.

ES jūrų saugumas bus iš esmės sustiprintas, jei pagrindiniu principu taps nuoširdaus bendradarbiavimo pareiga. Jį dar labiau sustiprins visų jūrų saugumo srities suinteresuotųjų subjektų partnerystės ryšiai, tiek ES lygmens, tiek valstybių narių viduje ir tarp jų. Jie taip pat turėtų aprėpti pramonę, socialinius partnerius ir pilietinę visuomenę.

Didėjantis saugumo vaidmuo ES turėtų atitikti pasaulines tendencijas. Be to, reikalinga tvirta privataus sektoriaus ir mokslinių tyrimų institutų parama bei įsipareigojimai, nes šie veikėjai labai svarbūs didinant jūrų saugumą ir saugant ES strateginius jūrų interesus. Kiekvienoje nustatytoje srityje reikėtų sukurti geresnio bendradarbiavimo konkrečių veiksmų planus.

Komisija ir vyriausioji įgaliotinė drauge su Taryba toliau nagrinės nustatytas sritis, kad sukurtų nuodugnesnius veiksmų planus. Šiame kontekste, siekiant įgyvendinti politikos tikslus, gyvybiškai svarbu paversti jūrų saugumą viena iš pagrindinių ES politikos temų.

* * *